

STRUCTURI ARGUMENTALE VERBALE ÎN CONTEXT ROMANIC: 'A CONSTERNA' ÎN ROMÂNĂ, FRANCEZĂ ȘI SPANIOLĂ

STRUCTURES DES ARGUMENTS VERBAUX DANS LA ROMANIA:
'CONSTERNER' EN ROUMAIN, FRANÇAIS ET ESPAGNOL

(Résumé)

L'étude que nous proposons appartient à un plus ample projet dédié à la description de la sous-classe des verbes psychologiques (de l'étonnement) dans la perspective de la grammaire cognitive-fonctionnelle. Notre recherche a pour objectif l'analyse comparative des cadres actantiels spécifiques au verbe 'CONSTERNER' dans les langues roumaine, française et espagnole. Plus précisément, dans cette contribution, consacrée de manière exclusive à la structure active et transitive du verbe en question, nous traiterons les similitudes aussi bien que les différences concernant la sélection des arguments verbaux obligatoires (particulièrement, le sujet-stimulus et l'objet direct-expérienceur). Notre attention sera également retenue par quelques traits spécifiques, susceptibles de définir le roumain/le français/l'espagnol dans certaines de leurs caractéristiques typologiques.

L'information fournie par des sources lexicographiques fondamentales (de nature encyclopédique) des idiomes considérés a été corroborée par les données qui figurent dans des dictionnaires relativement récents (des dictionnaires explicatifs, de néologismes, de synonymes, voire des dictionnaires syntaxiques argumentaux, tel que DSA) ou/et dans des ouvrages modernes de spécialité, dédiés à la sous-classe des verbes psychologiques. À travers notre démarche, une source très importante a été constituée par l'internet, qui nous a permis de suivre le comportement concret du verbe en question à l'étape actuelle (notamment le registre familier) des langues romanes considérées.

Mots-clés: étude comparée néo-latine, verbe psychologique, configuration argumentale, stimulus, expérienceur.

1. Precizări preliminare

Studiul face parte dintr-un proiect mai amplu, consacrat descrierii subclasei verbelor psihologice (de mirare), din perspectiva gramaticii cognitiv-funcționale¹. Cu prezenta cercetare, consacrată discutării cadrului actanțial al verbului ‘A CONSTERNA’, mai exact argumentelor obligatorii ale acestuia la forma activ-tranzitivă, preocupările noastre atrag în discuție, alături de română, și alte două limbi romanice, anume franceza și spaniola.

A CONSTERNA aparține paradigmei verbelor de mirare, paradigmă stabilită de noi având ca punct de plecare româna și care include un număr de 16 lexeme². În conformitate cu principiile de definire prezente în studiile de gramatică cognitivă³, cele mai multe dintre unitățile verbale incluse în acest inventar sunt, în limba română, verbe monosemantice. De asemenea, majoritatea verbelor de mirare românești se definesc drept intensive, semantica intrinsecă a acestora încorporând marca superlativului. Unele dintre aceste verbe prezintă un conținut semantic eterogen, care, pe lângă semul ‘uimirii’, înglobează și altele (cf., de pildă, ‘măhnire’, ‘indignare’, ‘supărare’...). „Neutralitatea” unităților lexicale incluse în paradigma ‘mirării’ este relativ modestă și din punctul de vedere al conținutului propriu-zis, ceea ce poate constitui un alt argument în favoarea unei selecții lexicale guvernate de asemenea de criteriul expresivității. În acest context, verbele propriu-zis neutre sunt în număr de doar două, anume *a (se) mira* și *a surprinde*, de altfel cele două verbe prototipice/parangon⁴ ale subclasei verbelor de mirare.

2. Similitudini vs divergențe la nivel semantic în context romanic: rom. *A CONSTERNA* – fr. *CONSTERNER* – sp. *CONSTERNAR*

În conformitate cu rezultatele unora dintre cercetările noastre anterioare, rom. *a consterna* ‘a provoca cuiva uimire, nedumerire, amestecată cu măhnire și cu indignare’ prezintă următoarele trăsături: [+monosemantic], [+intensiv],

¹ V., în acest sens, contribuțiile noastre, realizate în cadrul sarcinii ce ne-a revenit la tema de plan *Structuri argumentale verbale în context romanic* (coordonată de dr. Ana-Maria Barbu) și consacrate în exclusivitate limbii române: Teleoacă (2014a); id. (2014b); id. (2014c); id. (2016).

² Inventarul respectiv (care, se înțelege, nu este unul exhaustiv) a fost stabilit ținând cont nu numai de informația lexicografică, ci în egală măsură și de felul în care aceste verbe sunt utilizate în româna actuală (aspectul colocvial). Pentru discutarea detaliată a acestui aspect, dar și a altora, v. Teleoacă (2014a); id. (2014b) și id. (2014c).

³ Din perspectiva studiilor de gramatică funcțională, o unitate verbală poate fi catalogată drept *monosemantică* dacă semnificația acesteia este subsumabilă unei *unice reprezentări mentale*: o stare psihică, o activitate mentală, o atitudine etc. (v., de pildă, Langacker 1987: 147 sq., Lakoff 1987: 63 sq., Manea 2001: 25 ș.a.).

⁴ Pentru definirea conceptului, v., de pildă, Jackendoff (1983: 89; 1990: 78 sq.) sau Yvette-Mathieu (1995: 99 sq.; 1996–1997: 116 sq.).

[+conținut semantic impur] și [+fundamental negativ]. Astfel de precizări își dovedesc utilitatea în momentul în care se procedează la identificarea termenilor care corespund semantic acestui verb în context romanic, în cazul de față în franceză și spaniolă. Afirmatia se legitimează în condițiile în care nu întotdeauna corespondența în plan formal este dublată de echivalența semantică. Coșeriu (2001: 167 sqq.), printre alții, atrăgea atenția asupra organizării diferite a aceluiași conținut în limbi distincte; afirmația era acceptată chiar și pentru limbile înrudite, de pildă pentru limbile romanice. Așa cum se poate înțelege, în astfel de situații se va impune identificarea aceluși verb/ acelor verbe care acoperă, într-o limbă romanică occidentală, aceeași arie de semnificație care este specifică unei anumite unități verbale din română. Acest gen de operație nu pare a fi necesar propriu-zis în cazul primului dintre verbele psihologice de mirare incluse în inventarul nostru, în această situație putând fi admise ambele tipuri de corespondență. Și, totuși, aceasta nu echivalează cu a recunoaște o identitate perfectă sub aspect semantic a celor trei verbe reprezentative pentru idiomurile romanice considerate¹.

Correspondențele de natură semantică vizează în primul rând apartenența acestor verbe (rom. *consterna*, fr. *consterner* și sp. *consternar*) la câmpul psihologic al verbelor de mirare, în condițiile lexicalizării unui conținut semantic hibrid, cu predominarea evidentă a componentei negative. Astfel, nu numai în cazul românei, ci și al celorlalte două limbi romanice considerate, starea de uimire coexistă în mod fundamental cu o serie de aspecte afective marcate [+negativ], de la mâhnire/întristare și indignare, până la descurajare, derută și neliniște. Sunt relevante în sensul celor afirmate definițiile semantice propuse în sursele lexicografice ale celor trei limbi romanice luate în discuție (v., în acest sens, de pildă, DEX, TLFi, DRAE). Deși semul intensității nu este întotdeauna explicit în definițiile lexicografice, acesta se legitimează adesea în plan pragmatic, numeroasele contexte în care am consemnat aceste verbe, în pagini actuale de limbă română/franceză/spaniolă, fiind elocvente în sensul celor afirmate.

În conformitate cu principiile cognitiv-funcționale de definire a monosemantismului vs polisemantismului unor unități lexicale, în speță verbale, putem afirma că numai rom. *consterna* și sp. *consternar* ilustrează prima categorie (cea a verbelor psihologice monosemantice), în timp ce fr. *consterner* este un verb polisemantic. Însă, chiar și în cazul fr. *consterner*, polisemia se susține exclusiv într-o perspectivă diacronică, acest verb utilizându-se în franceza arhaică și cu accepție nonpsihologică, bunăoară ‘a arunca la pământ’ (TLFi).

¹ Pentru o prezentare detaliată a aspectelor vizând corespondențele semantice (totale vs parțiale) dintre cele trei limbi romanice, v. Teleoacă, *Verbele de mirare*.

3. Descrierea cadrelor actanțiale specifice în cele trei limbi romanice

În cercetarea de față atenția noastră va fi reținută exclusiv de utilizarea activ-tranzitivă a verbului ‘a consterna’, utilizare recunoscută și admisă ca atare în lucrările normative, pentru etapa actuală a limbilor romanice considerate. În acest context însă, trebuie spus că, dacă în unele cazuri mențiunea [+tranzitiv] este singura care figurează în sursele consultate (v. cazul limbii române), în alte situații se pare că utilizarea reflexivă este mai bine reprezentată comparativ cu cea activ-tranzitivă (este cazul limbii spaniole).

3.1. Primul argument (subiectul)

a) Subiect nonpropozițional nonpersonal

i. În toate cele trei limbi romanice, ‘a consterna’ selectează în mod obișnuit ca prim argument, în calitate de subiect-stimulus, substantive desemnând în special evenimente marcate [+negativ], caracterizate ca fiind imprezvizibile și șocante, mult mai rar o persoană. Adesea evenimentul este discursivizat prin intermediul unor substantive de genul: (rom.) *vestea*, *noutatea*, (fr.) *la nouvelle*, (sp.) *la noticia* sau al unor nume provenite din (aceeași familie cu) *uerba dicendi*, care sunt ocurente fie în structuri cu nume „apropiate”¹, fie în structuri cu nume „pur”: rom. *confirmare*, *declarație*; fr. *déclaration*, *confirmation*; sp. *declaración* ș.a. Desigur, nu lipsesc nici situațiile în care conceptul de ‘eveniment’ este exprimat ca atare în enunț (cf. rom. *eveniment*, fr. *évènement*, sp. *acontecimiento*). Particularizarea evenimentului este exprimată în poziția de subiect, prin numeroase substantive cu încărcătură semantică negativă, adesea fiind vorba despre substantive din câmpul afectiv, caracterologic-temperamental (cf. rom. *aroganță*, *tupeu*, fr. *terreur*, sp. *dolor*, *desesperación* ș.a.).

ii. Într-o serie de situații discursive, subiectul-stimulus [+nonpersonal] reprezintă, la nivel morfologic, structuri pronominale cu valoare neutră (cf. rom. *ce/ceea ce*, *toate acestea*; fr. *tout*, (*tout*) *cela*, *ça*; sp. *eso* (*que*) etc.) sau un substantiv-cochilie (cf. rom. *lucru*, *chestie*, *fapt*; fr. *chose*, *fait*; sp. *cosa*, *hecho*), în multe contexte structurilor pronominale asociindu-li-se un substantiv-cochilie (cf. rom. *toate aceste lucruri*, *acest fapt*; fr. *ce/autre fait*; sp. *este hecho*).

iii. Dincolo de structurile nominale și pronominale, subiectul-stimulus poate reprezenta, la nivel morfologic, un verb la un mod nepredicativ, în speță la infinitiv. Acest tip de actualizare se întâlnește îndeosebi în spaniolă: *Nos consternó ver a ese magnífico animal en venta* (www.taringa.net/.../La-emotiva-historia-de) ș.a. În limba română, enunțurilor cu infinitiv le corespund structuri cu substantive (infinitive lungi) și construcții cu modul conjunctiv:

¹ La Yvette-Mathieu (1996–1997: 122), numele „apropiat” este definit prin opoziție cu numele „pur”, cel dintâi putând reprezenta orice substantiv N_a pentru care, într-o poziție sintactică dată, „ N_a de $N_b = N_b$ ”; în acest context, de pildă, *ronger l’esprit de Marie = ronger Marie*.

Ne-a consternat aflarea veștii/vederea ta; Ne-a consternat să aflăm/să vedem că... Deși enunțurile active menționate sunt perfect validabile, în conformitate cu normele limbii literare actuale, nu acesta este tiparul pentru care optează vorbitorul actual de limbă română. Astfel, conjunctivul și infinitivul lung sunt selectate în special în limitele unor structuri reflexive și, mai ales, perifrastice (ex.: *Am fost consternat să aflu că [...]*, www.antena3.ro/.../mircea-sandu-am-fost-consternat). Similar românei, și franceza optează adesea pentru un tipar perifrastic, în limitele căruia este selectat însă în mod constant infinitivul precedat de prep. *de*: *Je suis consterné de voir que [...]* (www.linguee.fr/francais.../je+suis+consterné.ht...) ș.a. Nu lipsesc însă nici structurile active impersonale, în special cele construite cu pron. neutru *cela*, „dublat” de un subiect, morfologic un infinitiv (precedat de prep. *de*): *Cela me consterne de constater que...* (context.reverso.net/übersetzung) ș.a. Exemplul citat evidențiază individualizarea francezei comparativ cu spaniola (limbă în care nu este necesară ocurența unui pronume neutru), dar mai ales cu româna, limbă care – așa cum am constatat – substituie, în situații de acest gen, infinitivul prin conjunctiv, optând adesea pentru construcțiile perifrastice (mai rar, reflexive). În astfel de contexte este vorba despre o falsă dublare, *cela* nereprezentând subiectul propriu-zis al enunțului, ci doar subiectul aparent¹. În favoarea statutului de subiect aparent al pron. impers. *cela*, pledează o serie de aspecte, relevante de fapt pentru absența multora dintre proprietățile specifice unui subiect obișnuit. Astfel, *cela* impersonal nu este un pronume anaforic, acesta este lipsit de conținut semantic și de referent, în consecință neprimind niciun rol semantic al verbului (Buscail 2010: 139 sq.). Cu alte cuvinte, exprimându-ne în termenii gramaticii lexicale funcționale, nesatisfacerea *principiului completitudinii* (Bresnan 2001: 63) privează pronumele impersonale *il/cela/ça* de posibilitatea acoperirii unei funcții sintactice reale, în speță cea de subiect. În același sens putem invoca și un alt argument, furnizat de *principiul coerenței* sau al *unicității*, enunțat de asemenea de Bresnan (2001, *loc. cit.*), în conformitate cu care una și aceeași funcție (sintactică/argumentală) nu poate figura decât o singură dată în limitele unui enunț.

¹ V., în acest sens, de pildă, Kalmbach (2013). Atât în cazul limbii române, cât și al spaniolei (limbi romanice *pro-drop*) un astfel de pronume ar fi fost redundant, dată fiind posibilitatea acestor idiomuri de a include informația morfologică în desinența verbală. Altfel spus, atât în română, cât și în spaniolă verbul însuși poate „asigura” prezența unui subiect în „structura-f” (*functional structure*), deși nu există un subiect explicit exprimat în „structura-c” (*constituent structure*) (Vanhoe 2001–2002: 17 sq.). Așa cum se știe, în studiile de gramatică lexicală funcțională (GLF) nu se (mai) distinge între o structură de suprafață vs de adâncime (Chomsky 1981), ci între două structuri paralele, o „structură-c” (specifică fiecărei limbi) și o „structură-f” (parțial universală, cel puțin în ceea ce privește funcțiile gramaticale), care exprimă simultan două tipuri de informații distincte, cu referire la una și aceeași propoziție.

b) Subiect propozițional nonpersonal

Cât privește româna, am constatat predilecția pentru selectarea unor pronume/adverbe relative, la origine, structuri pronominale/adverbiale cu valoare interogativ-exclamativă (cel mai frecvent, *ce*, *cum* și *când*): ... *mă consternează ce face naivitatea din voi...* (www.infoslabire.ro/.../cura-de-slabit-cu-boabe-de-orez...) ș.a. Mai puțin bine reprezentate sunt propozițiile introduse prin *ceea ce*. Conectorul *că* apare îndeosebi în asociere cu subst. *fapt* (cf. *Mă consternează faptul că...*). Deși validabile din perspectiva normelor gramaticii românești actuale, enunțurile în care subiectiva este introdusă prin *să* (cf. *Mă consternează să...*), apar sporadic pe internet (cf. și *supra*, a), iii.), și în acest caz structurile perifrastice având câștig de cauză. În limba franceză, actualizările la nivel de propoziție ale subiectului se situează de regulă în antepoziție față de verb, spre deosebire de contextele românești, unde postpunerea subiectivei este preferată în mod constant, cel puțin în cazul subordonatelor introduse prin adverbe relative de proveniență interogativă; frecvent, sunt selectați drept conectori *ce que* și *que*, acesta din urmă îndeosebi în structuri verbale la subjonctiv: *Ce que je peux lire me sidere et me consterne!* (reseauinternational.net/dernier-...); *Que ce type puisse avoir un poids politique me consterne...* (ww.huffingtonpost.fr/.../jean-vincent...) ș.a. Fac rabat de la această topică enunțurile în care vb. *consterne* apare în structuri cu pronume impersonale (cf. *ça*, *cela*), „reuate” uneori în subordonata subiectivă, care „dublează” forma pronominală: *Cela me consterne que l'auteur n'ait que...* (<https://books.google.ro/books?isbn...>) ș.a. În spaniolă, în calitate de conector, este selectat în mod frecvent *que*; în astfel de situații, subiectiva vine de regulă după regenta în care este ocurent verbul *consternar* (identificăm aici una dintre situațiile care diferențiază spaniola de română, în cazul celei din urmă, optându-se în mod constant pentru structura *faptul că*): ...*me consterna que haya desconocidos que...* (<https://twitter.com/lluismannmorpra>) ș.a. La fel de bine reprezentate sunt și subordonatele introduse printr-un conector atipic, anume *cuando*. În structuri prezentative (și nu numai) apare adesea adv. *cómo*. Subiectivele introduse prin conectorul *lo que* cunosc o frecvență mai modestă.

c) Subiect [+ animat; + personal]

Situațiile discursive în care primul argument este exprimat prin nume [+personal] sunt susceptibile de a fi calificate drept „improprii”, luând ca punct de reper restricțiile de utilizare cu care acest verb figurează în bibliografia de specialitate. Afirmăm că sunt doar susceptibile de a fi valorizate astfel, având în vedere faptul că nu toate contextele de acest gen comportă același tip de interpretare. Astfel, dacă în enunțul *Lucid e cel care consternează* (www.monica-macovei.ro/.../...), *Lucid* este subiectul „impropriu” al vb. *consterna*, în contextul *Domnia sa apare în public și ne consternează din nou, ba acuzând pe unii...* (www.sroscas.ro/.../marian-neacsu-...), construirea vb. *a consterna* cu un subiect [+personal] se poate valida, din perspectiva

unei semnificații decodabile într-o structură de adâncime: nu *Domnia sa* este stimulul propriu-zis responsabil pentru consternare, ci atitudinea personajului respectiv, în contextul citat, acuzațiile lansate. Situații similare se pot identifica și în celelalte două limbi romanice, inclusiv pentru etape mai vechi din evoluția acestora (v., de pildă, fr. *Ce petit homme [...] Grottesque et terrible, il consternait la table par sa sincérité*, A. France, *Le Lys rouge*, 1894, p. 48, *apud* TLFi). O situație particulară este relevată de contextele în care subiectul stimulului al vb. *consterna* este marcat [+personal], [+plural] (ex.: *Pe mine mă consternează cei care mai au tupeul să comenteze pe tema asta*, forum.computergames.ro › General Stuff ș.a.). În astfel de situații, construirea verbului *consterna* cu un subiect [+personal] se justifică în condițiile în care stimulul respectiv are un conținut prototipic, categorial, în ultimă instanță, (a)cei(a) care etc. evocând o categorie umană, chiar o atitudine/conduită specifică acesteia. Situații discursive similare apar și în franceză, respectiv în spaniolă (v., de pildă, ... *lo que me consterna son aquellos jóvenes que...*, <https://canaljudicial.wordpress.com/.../inaugura...>).

3.2. Cel de al doilea argument (obiectul direct)

Deși, în principiu, apartenența verbului ‘a consterna’ la subclasa verbelor psihologice (de mirare) implică un argument obiect direct marcat [+animat], în speță, [+personal], așa cum vom avea ocazia de a constata *infra* (v., în special, a), ii.), nu întotdeauna condiția menționată pare a fi satisfăcută propriu-zis, fără ca aceasta să anuleze însă statutul de verb psihologic al verbului în discuție.

a) Obiect direct nonpropozițional personal: nume pur vs nume apropiat

i. Obiect direct [+personal], [+nume pur]

Enunțurile în care obiectul direct-experimentator reprezintă, la nivel morfologic, un nume [+animat, +personal], [+pur] sunt firești și bine reprezentate în toate cele trei limbi romanice; v., de pildă, rom. *Vestea a consternat-o pe fată/pe Maria*// fr. *La nouvelle a consterné la fille/Marie*// sp. *La noticia consternó a la hija/a María* etc. Așa cum se poate observa din exemplele menționate, româna și spaniola se singularizează, raportat la franceză, prin ocurența (obligatorie) a unui morfem personal de acuzativ (rom. *pe*, sp. *a'*). Însă, spre deosebire de situația din limba română, morfemul personal de acuzativ *a* este selectat inclusiv în enunțurile în care obiectul direct prezintă trăsătura [+colectiv]: *El evento consternó a la clase política/al municipio/al país centroamericano...* (// rom. **... a consternat(-o) pe clasa politică...*)². În cazul românei, singularizarea este evidențiable (și) la nivelul

¹ O discuție interesantă privind selectarea/nonselectarea acuzativului cu prep. *a*, în limba spaniolă, apare la Roegiest (1979: 39 sqq.).

² Enunțuri similare celui consemnat pentru spaniolă *supra* apar și în română, însă exclusiv cu unele substantive colective *propriei* (desemnând numele unor echipe), acest tipar fiind specific mai degrabă registrului colocvial (v., de pildă, *Vestea a consternat*

anticipării obiectului direct, în conformitate cu normele limbii literare (actuale). În spaniolă, fenomenul dublării, în speță cel al anticipării obiectului direct, se manifestă îndeosebi în cazul unor obiecte directe exprimate prin (pro)nume la plural (pers. I pl.). În situații discursive de acest gen, enunțiatorul se autoinclude într-o anumită categorie experimentatoare, din această perspectivă fenomenul dublării cuvenindu-se a fi înțeles mai degrabă ca fapt discursiv, iar nu ca fapt lingvistic propriu-zis: *Este hecho nos consternó a todos los asistentes...* (ww. diari olavozdehuamanga.com/.../index.php?) ș.a. Același gen de interpretare putem admite și pentru o serie de contexte atestate în pagini de limbă franceză.

ii. Obiect direct aparent nonpersonal [aparent nume pur]

Propensiunea românei pentru structurile cu clitic cu valoare posesivă, selectate în detrimentul construcțiilor cu substantiv și adjectiv posesiv¹, explică, cel puțin într-o anumită măsură, absența construcțiilor cu obiect direct-nume apropiat, în cazul verbului *a consterna*. Astfel, numeroase exemple excerptate din pagini de limbă franceză și, mai ales, spaniolă, nu prezintă corespondente în română: *Ils consternent un peu ma conscience...* (books.google.com/books?isbn); ... *no sabe como consterno mi corazón al leer...* (www.adictivoz.com/.../robbie-williams-) ș.a. În exemple de genul celor citate, numai în aparență este vorba despre o abatere de la norma construirii verbului ‘a consterna’ cu un obiect direct [+personal], în realitate sintagme (cu nominale apropiate) precum fr. *ma conscience, notre raison* ș.a. sau sp. *mi ser, mi espíritu, mi alma, mi corazón* ș.a. reprezentând, printr-un procedeu stilistic (metonimie), substitute ale subiectului animat/personal ș.a.

b) Obiect direct nonpropozițional [+animat, –personal]

Acțiunea psihologică lexicalizată prin vb. *a consterna* se răsfrânge în mod fundamental, chiar exclusiv, asupra unui experimentator [+personal]. Atunci când obiectul direct experimentator prezintă trăsătura [+animat], dar [-uman], enunțurile respective sunt de regulă circumscrise ariei discursive nonreferențiale, de ficțiune. Limitarea posibilităților asociative la un experimentator marcat [+personal] nu trebuie să surprindă. De altfel, verbul ‘a consterna’ nu este unicul exemplu de verb psihologic aflat în această situație; există astfel o categorie aparte a verbelor psihologice care exprimă trăiri afective mai complexe, specific umane, a căror sferă conceptuală este susceptibilă de a se defini în relație cu o conduită/atitudine față de viață².

pe Dinamo).

¹ Putem vorbi în acest sens despre o modalitate distinctă de structurare a conținutului posesiv în cazul românei, comparativ cu limbile romanice occidentale, în speță raportat la franceză și la spaniolă. Astfel, într-o serie de contexte, în română este preferată modalitatea „slabă” de exprimare a posesiei, iar nu posesia tare, de altfel puțin frecventă. S-a vorbit în acest context despre o tendință spre nonfocalizarea posesorului, în cadrul relației de posesie (GA [I] : 233 sq.).

² Am inclus în aceeași categorie și verbe psihologice precum *a (se) detesta, a*

c) Obiect direct propozițional [+personal]

Structurile de acest gen apar exclusiv în spaniolă (ex.: *El hecho consternó a quienes hacían cola en ese momento*, eltiempo.com/ve/locales/.../los...de.../168731), în celelalte două limbi romanice optându-se în mod constant pentru tiparul cu obiect direct complex, realizat ca grup nominal extins (ex.: *La nouvelle [...] consterna tous ceux qui composaient le Bureau*, <https://books.google.ro/books?id.ș.a.>).

d) Structuri absolute

Situațiile în care obiectul direct nu este exprimat ca atare în contextul respectiv¹ sunt bine reprezentate în limba română, atât în cazurile în care subiectul ocupă primul loc în enunț, cât și în cele în care subiectul este plasat după verb. În multe enunțuri de acest gen, obiectul direct implicit, recuperabil contextual, face referire la 'opinia publică (ex.: *Logica șuie a lui MRU mai degrabă consternează*", <roncea.ro/.../pe-ce-lume-traieste-ungureanu-cumru-si...> ș.a.). Regimul tranzitiv absolut al verbului *consterner* este bine reprezentat în franceza din prima jumătate a secolului trecut, așa cum reiese (și) din informațiile oferite în TLFi. În limba actuală, exemplele de acest gen par a fi mai puțin numeroase, realitate care se impune nu numai într-o perspectivă diacronică, ci și prin comparație cu situația din româna actuală. În spaniola modernă întrebuintarea tranzitiv absolută a verbului *consternar* este relativ bine reprezentată, și aici apărând, la fel ca în română, (inclusiv) o serie de contexte cu tematizarea acestui lexem verbal: *Triste novedad consterna: Ha muerto Formell* (portuspatris.blogspot.com/.../triste-novedad-con...); *Consterna la muerte de Jenni a cachanillas...*" (www.lacronica.com/.../Notas/Noticias/.../64845..) ș.a.

4. Concluzii

Dincolo de similitudinile identificabile în ansamblu, la nivelul celor trei limbi romanice incluse în discuția noastră, constatăm, într-o serie de situații, gruparea francezei cu spaniola (v., în acest sens, exprimarea subiectului printr-un infinitiv, obiectul direct-nume apropiat ș.a.), dar mai ales a românei și a spaniolei (v., de pildă, apartenența celor două idiomuri romanice la categoria limbilor *pro-drop* și consecințele care decurg de aici; particularități similare de topică atât în ceea ce privește subiectul/ obiectul direct, cât și subordonatele

(*se*) demoraliza, a (*se*) complexa, a *se căi* ș.a., în condițiile în care «... l'individu humain représente l'unique être étant à même de projeter son propre vécu au-delà de la sphère affective proprement dite, se définissant en relation avec une certaine conduite/ attitude vis-à-vis de sa propre vie» (Teleoacă 2016: 425).

¹ În astfel de cazuri, gramaticile moderne vorbesc despre așa-numita „nesaturare” a obiectului direct (v. GA [I] : 341). Conceptul se poate admite, însă numai pentru nivelul „structurii c”, nu și cu referire la structura funcțională, care implică „citirea” prin prisma actualizării obiectului direct.

corespunzătoare; valorificarea unui morfem personal de acuzativ ș.a.). Nu lipsesc, implicit, nici situațiile ilustrative pentru individualizarea pregnantă a uneia dintre cele trei limbi incluse în discuție. Menționăm în acest sens, de pildă, în cazul limbii române, fenomenul lingvistic al dublării/ anticipării obiectului direct sau selectarea – în concordanță cu o particularitate foarte probabil dezvoltată în context balcanic – a conjunctivului în detrimentul infinitivului. Pentru spaniolă reține atenția construirea cu morfemul personal de acuzativ inclusiv a substantivelor comune colective, în aceeași ordine de idei franceza individualizându-se, de exemplu, prin valorificarea construcțiilor verbale impersonale de tipul *il/cela/ça me consterne*.

BIBLIOGRAFIE

- Bresnan, Joan, 2001, *Lexical-Functional Syntax*, Blackwell, Malden–Oxford.
- Buscail, Laurie, 2010, „Qu’est-ce que ça veut dire ?”, *Revue des linguistes de l’Université Paris Ouest Nanterre la Défense*, 62–63, p. 135–151, Linx [En ligne], [URL: <http://linx.revues.org/1379>; DOI: 10.4000/linx.1379, site consultat în ianuarie 2015].
- Chomsky, Noam, 1981, *Lectures on Government and Binding*, Foris Publications, Dordrecht/ Cinnaminson.
- Coșeriu, Eugeniu, 2001, *L’homme et son langage*, Virginia, Éditions Peeters, Louvain-Paris-Sterling.
- Jackendoff, Ray, 1983, *Semantics and cognition*, Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Kalmbach, Jean-Michel, 2013, *La grammaire du français langue étrangère pour étudiants finnophones*, Finlande, Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto Jyväskylälä [research.jyu.fi/grfle/340.html, site consultat în noiembrie 2014].
- Lakoff, George, 1987, *Women, Fire and Dangerous Things*, Chicago, University of Chicago Press.
- Langacker, Roland W., 1987, *Foundations of cognitive grammar*. Vol. I: *Theoretical prerequisites*, Stanford, University Press.
- Manea, Dana, 2001, *Structura semantico-stilistică a verbului românesc. Verbele psihologice*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București.
- Mathieu, Yvette Yannick, 1995, „Verbes psychologiques et interprétation sémantique”, în Antoinette Balibar-Mrabti (ed.), *Grammaire des sentiments, Langue française*, 105, p. 98–106 [www.persee.fr/issue/lfr_0023-8368_1995_num_105_1].
- Mathieu, Yvette Yannick, 1996–1997, „Un classement sémantique des verbes psychologiques”, în Colette Cortes (coord.), *Cahier du CIEL, LADL & LLI*, Université Paris Diderot-Paris7, p. 115–134.
- Roegiest, Eugène, 1979, „À propos de l’accusatif prépositionnel dans quelques langues romanes”, *Vox Romanica*, 38, p. 37–54.
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2014a, „Verbele de mirare în limba română actuală: structura semantică a predicatului psihologic și implicațiile sale asupra cadrului

- adjuncțial”, în Iulian Boldea (ed.), *Globalization and intercultural dialogue: multidisciplinary perspectives*, Târgu-Mureș, Arhipelag XXI Press, p. 380–391 [www.upm.ro/gidni].
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2014b, *Verbele psihologice în limba română: repere ale unei descrieri sintactico-semantico-pragmatice din perspectiva gramaticii cognitive* (conferință la Academia Română, 20 noiembrie 2014).
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2014c, „Gradualitatea și polaritatea verbelor (psihologice) de mirare sub aspect lexical și de uz în limba română actuală”, *Studii și cercetări lingvistice*, LXV, 2, p. 189–204.
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2016, „Les verbes psychologiques en roumain: quelques repères théoriques pour une description sémantique dans la perspective de la grammaire cognitive”, *Revue roumaine de linguistique*, LXI, 4, p. 405–428.
- Teleoacă, Dana-Luminița, *Verbele psihologice de mirare. O abordare sintactico-semantico-pragmatică din perspectiva gramaticii cognitive în context romanic (română, franceză și spaniolă)* (lucrare în curs de elaborare) [*Verbele de mirare*].
- Vanhoe, Henk, 2001–2002, *Aspectos de la sintaxis de los verbos psicológicos en español. Un análisis léxico funcional*, Universiteit Gent, Academiejaar.

SIGLE

- DA: *Dicționarul limbii române* [Sub conducerea lui Sextil Pușcariu]. Tomul I, Partea II: C. Academia Română. București, Tipografia Ziarului „Universul”, 1940.
- DEX: *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a III-a, revăzută și adăugită. București, Editura Univers Enciclopedic, 2009.
- DRAE: *Diccionario de la Real Academia Española*, la 22.ª edición. Madrid, Espasa Calpe, 2001, edición electrónica [www.rae.es/recursos/diccionarios/drae].
- DSA: *Dicționar sintactic argumental* (lucrare în manuscris elaborată de un colectiv de cercetători de la Institutul de Lingvistică din București, în cadrul proiectului CNCȘIS nr.1156/2005).
- GA [I]: Valeria Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*. Vol. I, *Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- TLFi: *Trésor de la langue française informatisé*, Analyse et traitement informatique de la langue française – Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales [CNRTL] – Université Nancy, CNRS Éditions [atilf.atilf.fr/tlf.htm].

Dana-Luminița TELEOACĂ
 Institutul de Lingvistică al Academiei Române
 „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, București